

ပါဝင်သော

နာမ

ကြိယာ

<div style="font-size: 4em;">{</div>	နာမနာမ်		
	သဗ္ဗနာမ်	+ ဝိဘတ် (သိ-စသည်)၊ (သို့)၁၅-ပစ္စည်း	ဓာတ် + ပစ္စည်း + အာချာတ်ဝိဘတ် (တိ-စသည်)
	သမာသ်	+ ဝိဘတ် (သိ-စသည်)	ဓာတ် + ပစ္စည်း + နာမ်ဝိဘတ် (ပထမာ သိ+ယော)
	တဒ္ဒိတ်	+ ဝိဘတ် (သိ-စသည်)	
	ကိတ်		
	(ဥပသာရ)		
	နိပါတ်		

- ♣ ဧဝံ မေ သုတံ -ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ ဂိဇ္ဈကုဋေ ပဗ္ဗတေ။ (ဒီ၊ ၂၊ ၁၃၁)
- ♣ အသောသိ ခေါ အဗ္ဗပါလီ ဂဏိကာ “ဘဂဝါ ကိရ ဝေသာလိံ အနုပ္ပတ္တာ ဝေသာလိယံ ဝိဟရတိ မယံ အဗ္ဗဝနေ”တိ။ (ဒီ၊ ၂၊ ၁၆၁)
- ♣ ‘သဒ္ဒဟသိ တံ၊ အာနန္ဒ၊ တထာဂတဿ ဗောဓိန္ဒြိ? ‘ဧဝံ၊ ဘန္တေ။ (ဒီ၊ ၂၊ ၁၇၈)
- ♣ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နောင် တော-စသော ၁၅-ပစ္စည်းဆက်နိုင်သည်။ ထိုသို့ဆက်ရာ၌ ပုဒ်ရာဝင်အောင် ဝိဘတ်မသက်ရတော့။ ပစ္စည်းသည်ဝိဘတ်အရာဖြစ်သည်။
၁၅-ပစ္စည်း ဆက်ထားက အဗျယ။ သိ-စသည့် ဝိဘတ်ဆက်က လိင်သုံးပါးဖြစ်နိုင်။ (ပို့ချချက်-၁၆၁)
- ♣ ဥပသာရပုဒ်များမှာ သူ့ချည်းသက်သက် ဝိဘတ်ဆုံးလျက် မနေကြ။(ရူဘာဠီ ပ ၃၄၉)
- ♣ နိပါတ်ပုဒ်တိုင်းနောက် ဝိဘတ်သက်ချေသည်။ အနက်၌ ဝိဘတ်သံပါလျှင် ဝိဘတ္တိယုတ္တ၊ မပါလျှင် အဝိဘတ္တိယုတ္တ။
ဝိဘတ္တိ၌ ဝိဘတ်သံအတိုင်း ဝိဘတ်သက်၍ အဝိဘတ္တိ၌ သိ၊ သာ သက်သည်။ (ရူဘာဠီ ပ ၃၂၂)
- ♣ ဥပ ခါရိယံ၊ အဓိ ဗြဟ္မဒတ္တေ၊ အဓိ နစ္စေ တို့ကို သမာသ်ဟု ထင်ကြသည်။ သို့သော် ဥပသဒ္ဒါ အဓိသဒ္ဒါ၏ ယှဉ်ရာစပ်ရာဟု ဆိုသဖြင့် ခါရိယံ-ကား ၏-ဟု အနက်ပေးသောကြောင့် ဥပ၌ သမ္မာန်၊ ဥပကား သမ္မန္တိဟု တပုဒ်စီ ခွဲခြား၍ စပ်ရမည်။ ထို့ကြောင့် ဥပ ခါရိယံ-စသည်မှာ သမာသ်မဟုတ်၊ တပုဒ်စီ။(အခြေပြုသဒ္ဒါ ၆၂၈-၆၂၇)
- ♣ ဤ ဥပ၊ အဓိ-တို့သည် ‘ဓာတွတ္ထံ ဥပစ္စ သဇ္ဇန္တိ’နှင့် ညီအောင် ဓာတ်အနက်ကို မပြင်ဆင်နိုင်ကြသောကြောင့် ဥပသာရအမည် မရကြ။ ကမ္မပွဝစနိယတို့သာ မည်ကုန်၏။
ကစ္စည်းကျမ်းလာ ကမ္မပွဝစနိယယုတ္တေသုတ်နှင့် မဆိုင်သော ကမ္မပွဝစနိယများစွာ ရှိကုန်သည်။ အပ+သာလာယ၊ ပတိ+သာရိပုတ္တော-တို့၌ အပ၊ ပတိ-တို့လည်း ကမ္မပွဝစနိယပင်။
(ရူဘာဠီ ပ ၅၁၇)

နာမ်တည်ဆောက်ပုံ

နာမ် ပုဒ်	+	ပ	ဇ	သိ	သည်၊ ကား၊ က၊ ကို
			ဗ	ယော	တို့သည်၊ တို့ကို
		အာ	ဇ	သိ	အို
			ဗ	ယော	အို - တို့
ဒု	ဇ	အံ	ကို၊ သို့		
		ဗ	ယော	တို့ကို၊ တို့သို့	
တ	ဇ	နာ	ဖြင့်၊ သည်၊ နှင့်၊ ကြောင့်		
		ဗ	ဟိ	တို့ဖြင့်၊ တို့သည်	

နာမ် ပုဒ်	+	စ	ဇ	သ	အား၊ ငှါ
			ဗ	နံ	တို့အား၊ တို့ငှါ
		ဓ	ဇ	သွာ	မှ၊ကြောင့်၊အောက်၊ထက်
			ဗ	ဟိ	တို့မှ
ဆ	ဇ	သ	၏၊တွင်၊သည်၊ကို		
		ဗ	နံ	တို့၏	
သ	ဇ	သို့	၌၊တွင်၊ကြောင့်၊		
		ဗ	သု	တို့၌	

ဗုဒ္ဓ+သိ= ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားသည်။

ဗုဒ္ဓ+ယော=ဗုဒ္ဓါ-ဘုရားတို့သည်

သာ+သိ=သာ-ခွေးသည်

သာ+ယော=သာ၊သာနော-ခွေးတို့သည်

မုနိ+သိ=မုနိ-ရဟန်းသည်

မုနိ+ယော=မုနိ၊မုနယော-ရဟန်းတို့သည်

ဒဏ္ဍိ+သိ=ဒဏ္ဍိ-ဒုတ်ရှိသူသည်

ဒဏ္ဍိ+ယော=ဒဏ္ဍိ၊ဒဏ္ဍနော-ဒုတ်ရှိသူတို့သည်

ဘိက္ခု+သိ=ဘိက္ခု-ရဟန်းသည်

ဘိက္ခု+ယော=ဘိက္ခု၊ဘက္ခဝေါ-ရဟန်းတို့သည်

ပဘူ+သိ=ပဘူ-အစိုးရသောသူ

ပဘူ+ယော=ပဘူ၊ပဘူဝေါ=အစိုးရသောသူတို့သည်

ဂေါ+သိ=ဂေါ=နွားသည်

ဂေါ+ယော=ဂေါဝေါ၊ဂဝေါ-နွားတို့သည်

စိတ္တ+သိ=စိတ္တံ-စိတ်သည်။

စိတ္တ+ယော=စိတ္တာ၊စိတ္တာနိ-စိတ်တို့သည်

အဋ္ဌိ+သိ=အဋ္ဌိ-အရိုးသည်

အဋ္ဌိ+ယော=အဋ္ဌိနိ-အရိုးတို့သည်

သုခကာရိ+သိ=သုခကာရိ-ချမ်းသာကိုပြုလေ့ရှိသူ

သုခကာရိ+ယော=သုခကာရိ၊သုကာရိနိ

အာယု+သိ=အာယု-အသက်သည်

အာယု+ယော=အာယု၊အာယုနိ-အသက်တို့သည်

ဂေါတြဘူ+သိ=ဂေါတြဘူ-ဂေါတြဘူစိတ်သည်

ဂေါတြဘူ+ယော=ဂေါတြဘူ၊ဂေါတြဘူနိ

စိတ္တဂေါ+သိ=စိတ္တဂု-

စိတ္တဂေါ+ယော=စိတ္တဂူ၊စိတ္တဂူနိ-

ကညာ+သိ=ကညာ-အမျိုးသမီးသည်

ကညာ+ယော=ကညာ၊ကညာယော-အမျိုးသမီးတို့သည်

ရတ္တိ+သိ=ရတ္တိ-ညည့်သည်

ရတ္တိ+ယော=ရတ္တိ၊ရတ္တိယော-ညည့်တို့သည်

ဣတ္ထိ+သိ=ဣတ္ထိ-မိန်းမသည်

ဣတ္ထိ+ယော=ဣတ္ထိ၊ဣတ္ထိယော-မိန်းမတို့သည်

ခေန+သိ=ခေန-နွားမသည်

ခေန+ယော=ခေန၊ခေနယော-နွားမတို့သည်

ဇေယျ+သိ=ဇေယျ-သပြေပင်သည်

ဇေယျ+ယော=ဇေယျ၊ဇေယျယော-သပြေပင်တို့သည်

ဂေါ+သိ=ဂေါ၊ဂါဝိ-နွားမသည်

ဂေါ+ယော=ဂါဝိ၊ဂါဝိယော-နွားမတို့သည်

နာမ်ဝိဘတ်များ ပုံသန္တာန် ပြောင်းလဲပုံ

- သိ သြ၊ အံ၊ အာ၊ ဧ၊ ချေ
- ယော အာ၊ နိ၊ အာနော၊ အာယော၊ နော၊ သြ၊ ဝေါ၊ ဇော၊ ဧ၊ ဣ၊ ဝေ၊ ချေ
- အံ သြ၊ နံ၊ အာနံ၊ ဝိန္ဒု၊ ယံ
- နာ ဧန၊ သာ၊ တာ၊ အာယ၊ အာ၊ ဇော၊ ယော၊ သော
- ဟိ ဘိ
- သ ဿ၊ အာယ၊ ယာ၊ သော၊ နော၊ အာ၊ ဇော၊ အံ၊ ဣံ၊ တော
- နံ တံ၊ သာနံ၊ သံ၊ အံ၊ ဣန္ဒံ၊ ဣဏ္ဏံ၊ ဣဏ္ဏန္ဒံ
- သ္မာ မှာ၊ အာယ၊ အာ၊ နာ၊ တာ၊ ယာ၊ ဇော
- သ္မိ မှိ၊ ဧ၊ နိ၊ ယံ၊ အာယ၊ အံ၊ သိ၊ သံ၊ တိ၊ တိ၊ ယာ၊ ဣ၊ သြ၊ အာ၊ ဇံ

(စနစ်သစ်ပါဠိသဒ္ဒါ ၉၃-၉၄)

ဝတ္ထုမာန်

ပစ္စုပ္ပန် (၏/သည်)

ဧ	တိ	ဝိ	ရေ
	သိ	ထ	
ဧ	မိ	မ	

ဘဝိသန္တိ

အနာဂတ် (မည်/လတံ့)

(သ)တိ	(သ)န္တိ	ရေ
(သ)သိ	(သ)ထ	
(သာ)မိ	(သာ)မ	

အဇ္ဇတ္တနိ

အတိတ် (ခဲ့သည်/ပြီ)

ိ, ကျေ, ထွ	ဓ	ိ	ိသု, ဝိသု
၊, ဝိ, သိ, ထွ, ထွာ, ကျေ	ဝေါ	ထွ	
ထွံ	ဝိ	မှာ	မှ

ပဉ္စမိ

ဆုတောင်း/ ဆုပေး/ ခိုင်း

ဧ	တု	န္တိ
ဧ	ဟိ	ထ
	မိ	မ

သတ္တမိ

အကြံအစီ(ရာ၏)

ာ, ဧ	ဧယျ	ဧယျံ
ဧ	ဧယျာသိ	ဧယျာထ
ဧ	ဧယျာမိ	ဧယျာမ ဧယျာမှ, ဧမှ, ဧ

ကာလာတိပတ္တိ

အကယ်၍(လောက်ရာပြီ)

သ	သာ	သံသု
သ	သေ	သထ
	သံ	သာမှာ သာမှ

အာချာတ်ကတ္တားဟောကြိယာတည်ဆောက်ပုံ

ဂိုဏ်းမှတ်
မဆက်

- ၁။ ဓာတ်+ဂိုဏ်းမှတ်(အနက်မရှိ)+တိစသည့်ဝိဘတ်
- ၂။ ဓာတ်+ခဆသ(အနက်မရှိ)+တိစသည့်ဝိဘတ်
- ၃။ ဓာတ်+ခဆသ(တုမိစ္ဆတ္ထ)+တိစသည့်ဝိဘတ်
- ၄။ ဓာတ်+ကာရိတ်+တိစသည်ဝိဘတ်
- ၅။ နာမ်ပုဒ်+အာယ,အာရ,အာလ(ကတ္တုပမာနအစာရ)တိစသည်ဝိဘတ်
- ၆။ နာပုဒ်+ဤ(ကံဥပမာန)+တိစသည်
- ၇။ နာမ်ပုဒ်+ဤ+အတိစ္ဆတ္ထ+တိစသည်

အာချာတ်ကံဟောကြိယာတည်ဆောက်ပုံ

- ၁။ ဓာတ်+(^၉) ယပစ္စည်း+တိစသည့်ဝိဘတ်

အာချာတ်ကာရိတ်ကတ္တားဟောဟောကြိယာတည်ဆောက်ပုံ

- ၁။ ဓာတ်+ဏာပေ+တိစသည့်ဝိဘတ်

အာချာတ်ကာရိတ်ကံဟောဟောကြိယာတည်ဆောက်ပုံ

- ၁။ ဓာတ်+ဏာပေ+(^၉) ယပစ္စည်း+တိစသည့်ဝိဘတ်

ပုံစံများ

- ပစ-ချက် + အ + တိ-၏ = ပစတိ-ချက်၏။
- ကိတ-ဆေးကု + ခ + တိ-၏ = တိတိက္ခတိ-ဆေးကု၏။
- ဘုဇ-စား+ ခ-လိုချင် + တိ-၏ = ဗုဘုက္ခတိ-စားခြင်းငှါအလိုရှိ၏။ စားလို၏။
- ပစ-ချက်+ ဇော-စေ+ တိ-၏ = ပါစေတိ-ချက်စေ၏။
- ပဗ္ဗတ-တောင် + အာယ-ကဲ့သို့ပြုကျင့် + တိ-၏ = ပဗ္ဗတာယတိ-တောင်ကဲ့သို့ပြုကျင့်၏။
- ဆတ္တ-ထီး + ဤ-ကဲ့သို့ပြုကဲ့ + တိ-၏ = ဆတ္တိယတိ-ထီးကဲ့သို့ပြုကျင့်၏။
- ပတ္တ-သပိတ် + ဤ-မိမိဖို့လိုချင် + တိ-၏ = ပတ္တိယတိ-မိမိဖို့လိုချင်၏။

ပုံစံများ

- ပစ-ချက် + ^၉ယ + တိ-၏ = ပစိယတိ-ချက်အပ်၏။

ပုံစံများ

- ပစ-ချက် + -ာပေ + တိ-၏ = ပါစာပေတိ-ချက်စေ၏။

ပုံစံများ

- ပစ-ချက် + ဘပေ + ^၉ယ + တိ-၏ = ပါစာပိယတိ-ချက်စေအပ်၏။

ဂိုဏ်းမှတ်ဆက်ပုံ

ဂိုဏ်း	ပစ္စည်း	ပုဒ်ခွဲ	ပုဒ်ပြီး	သုတ်စဉ်
၁။ ဘူဝါဒိ	အ	ပစ+ ၊ + တိ =	ပစတိ-ချက်၏။	ဘူဝါဒိတော အ။
၂။ ရုဓာဒိ	ံ အ	ဘုဇ + ဝံ ၊ + တိ =	ဘုဇတိ-စား၏။	ရုဓာဒိတော နိဂ္ဂဟိတ ပုဗ္ဗဉ္စ။
၃။ ဒိဝါဒိ	ယ	ပဒ + ယ + တိ = နာ + ယ + တိ =	ပဇ္ဇတိ-သွား၏။ နာယတိ-ရေချိုး၏။	ဒိဝါဒိတော ယော။
၄။ သွာဒိ	ဏု,ဏာ,ဥဏာ	သု+ဏု,ဏာ,+တိ= ပ+အပ+ဥစာ+တိ=	သုဏောတိ,သုဏာတိ-ကြား၏။ ပါပုဏာတိ-ရောက်၏။	သွာဒိတော ဏုဏာ ဥဏာ စ။
၅။ ကိယာဒိ	နာ(ဏာ)	ကိ+ဏာ+တိ	ကိဏာတိ-ဝယ်၏	ကိယာဒိတော နာ။
၆။ ဂဟာဒိ	ပွ,ဏှာ	ဂဟ+ပွ,ဏှာ+တိ=	ဃေပွတိ,ဂဏှာတိ-ယူ၏။	ဂဟာဒိတော ပွ ဏှာ။
၇။ တနာဒိ	ဩ, ယိရ	တနု+ဩ+တိ= ကရ+ယိရ+တိ=	တနောတိ-ချဲ့ထွင်၏။ ကယိရတိ-ပြု၏။	တနာဒိတော ဩ ယိရာ။
၈။ စုရာဒိ	ဏေ, ဏယ	စုရ+ဏေ,ဏယ	စောရေတိ,စောရယတိ-ခိုး၏။	စုရာဒိတော ဏေ ဏယာ။

(ပါဠိသဒ္ဒါပို့ချချက် ၃၁၉-၃၃၀)

❖ စုရာဒိ ဏေ, ဏယ-ကို ဘော,ကံ,ကတ္တာ: အနက်သုံးမျိုး၌ သက်ပြီး ကျန်ဂိုဏ်းမှတ်များကိုကား ကတ္ထုရုပ်၌သာ သက်သည်။

ဓာတ်များ၏ ဂိုဏ်းကွဲက အဓိပ္ပါယ်ကွဲပုံ

ရုစ

- * ဘူ=ဒိတ္တိယံ-ထွန်းပတင့်တယ်ထင်ရှားခြင်း၌
- * ဘူ+စု+ဒိ=ရောစနေ-နှစ်သက်ခြင်း၌
ရောစတိ၊ရောစေတိ၊ရောစယတိ၊ရုစတိ
- * အာပုဗ္ဗော စု=အာစိက္ခနေ-ပြောကြားခြင်း၌
အာရောစေတိ၊ အာရောစယတိ။

သု

- * ဘူ=သန္ဓန ဇနန ဣဿရေသု-စီးသွားခြင်း၊ဖြစ်စေခြင်း၊
အစိုးရခြင်းတို့၌။ သဝတိ။
ဝိပုဗ္ဗော-ဝိချာတေ-ထင်ရှားကျော်ဇောခြင်း၌။
ဝိသုတ(တိ) ထင်ရှားကျော်ဇောသော
- * သွာ=သန္ဓာန မထန နှာန သဝဏေသု-စပ်ခြင်း၊
မွှေနှောက်ခြင်း ရေချိုးခြင်း ကြားနာ နားထောင်ခြင်း
တို့၌။ သုဏောတိ၊ သုဏာတိ၊ သုဏုတေ။
- * ကီ=ဟိံသာယံ-ညှဉ်းပန်းနှိုက်စက်ခြင်း၌။ သုနာတိ။

ဝိဒ

- * ဘူ=ဉာဏမလျှံ-သိခြင်း၊မကောင်းသည်ကိုပယ်ခြင်း
(ကောင်းမွန်စင်ကြယ်ခြင်း)၌။ ဝိဒတိ။
- * ဒိ=ဘာဝေ-ဖြစ်ခြင်း(ရှိခြင်း)၌။ ဝိဇ္ဇတိ။
- * ရု=ဝိမံသန လာ တုဋ္ဌိသု-စုံစမ်းခြင်း ဆင်ခြင်ခြင်း ရခြင်း
နှစ်သက်ခြင်းတို့၌။ ဝိန္ဒတိ။
- * စု=အနုဘဝန နိဝါသာချာန ထေရိယေသု-ခံစားသုံးဆောင်ခြင်း၊
နေခြင်း၊ ပြောဆိုခြင်း၊ မြဲမြံခိုင်ခံ့ခြင်းတို့၌။
ဝေဒေတိ၊ ဝေဒယတိ။

တန

- * တနာ=ဝိတ္တာရေ-ချဲ့ထွင်ခြင်း၌
- * ဘူ+စု=ဥပကာရ သဒ္ဓါဃာတေသု-ကျေးဇူးပြုခြင်း
သဒ္ဓါတရားကိုဖျက်ခြင်းတို့၌။ ဥပတာပ ရဝေသု စ-
ပူပန်စေခြင်း အသံပြုခြင်းတို့၌လည်း။ တနောတိ၊ တနုတေ၊
တနတိ၊ တာနေတိ၊ တာနယနိ။

(တိပိဋကအဘိဓာန်အဖွင့်)

ကာရိုက်ကြိယာ (Causative Verb)

မစိုးရိမ်ပါဠိသဒ္ဒါ ၂၅၀-၂၅၈
လယ်တီပဒမာလာ ပတွဲ

ဥ,ဥိ=ဏေ,ဏယ

ဣ,ဣါ,အာ,ဩ,ဧ+စုရဒိ=ဏာပေ,ဏာပယ

အနေကသာရ, နာမဓာတ်=ဏေ,ဏယ,ဏာပေ,ဏာပယ

ကာရိုက်ကတ္တားဟော ကြိယာ

- ဥ { သု+ဏေ+တိ=သာဝေတိ (ကြားစေ၏)
- { သု+ဏယ+တိ=သာဝယတိ
- ဥိ { ဘူ+ဏေ+တိ+= ဘာဝေတိ (ဖြစ်စေ၏/ပွား၏)
- { ဘူ+ဏယ+တိ= ဘာဝယတိ

❖ သုဒ္ဒကတ္တုမဟုတ်၍ ဂိုဏ်းစောင့်ပစ္စည်း သက်ရန်မလို။ (လယ်တီပဒမာလာ ၁၃၇၉)

ကာရိုက်ကံဟောကြိယာ

- သု+ဏေ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ=သာဝိယတိ/သာဝိယတိ/သာဝိယုတိ(ကြားစေအပ်၏)
- သု+ဏယ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ=သာဝယိယတိ/သာဝယိယတိ/သာဝယိယုတိ
- ဘူ+ဏေ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ=ဘာဝိယတိ/ဘာဝိယတိ/ဘာဝိယုတိ (ဖြစ်စေအပ်၏/ပွားအပ်၏)
- ဘူ+ဏယ+ (ဇိ/ဇိ)ယ+တိ=ဘာဝယိယတိ/ဘာဝယိယတိ/ဘာဝယိယုတိ

- ဣ { ဇိ+ဏာပေ+တိ= ဇယာပေတိ
- { ဇိ+ဏာပယ+တိ= ဇယာပယတိ

- ဇိ+ဏာပေ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= ဇယာပိယတိ / ဇယာပိယတိ
- ဇိ+ဏာပယ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= ဇယာပယိယတိ / ဇယာပယိယတိ

- ဣါ { နိ+ဏာပေ+တိ= နယာပေတိ
- { နိ+ဏာပယ+တိ= နယာပယတိ

- နိ+ဏာပေ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= နယာပိယတိ / နယာပိယတိ
- နိ+ဏာပယ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= နယာပယိယတိ / နယာပယိယတိ

- အာ { ဉာ+ဏာပေ+တိ= ဉာပေတိ
- { ဉာ+ဏာပယ+တိ= ဉာပယတိ

- ဉာ+ဏာပေ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= ဉာပိယတိ / ဉာပိယတိ
- ဉာ+ဏာပယ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= ဉာပယိယတိ / ဉာပယိယတိ

- ဩ { သော+ဏာပေ+တိ= ပရိယောသာပေတိ
- { သော+ဏာပယ+တိ= ပရိယောသာပယတိ

- သော+ဏာပေ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= ပရိယောသာပိယတိ / ပရိယောသာပိယတိ
- သော+ဏာပယ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= ပရိယောသာပယိယတိ / ပရိယောသာပယိယတိ

- ဧ { ဈေ+ဏာပေ+တိ= ဈာပေတိ
- { ဈေ+ဏာပယ+တိ= ဈာပယတိ

- ဈေ+ဏာပေ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= ဈာပိယတိ / ဈာပိယတိ
- ဈေ+ဏာပယ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= ဈာပယိယတိ / ဈာပယိယတိ

- စုရ { စုရ+ဏာပေ+တိ= စောရာပေတိ
- { စုရ+ဏာပယ+တိ= စောရာပယတိ

- စုရ+ဏာပေ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= စောရာပိယတိ / စောရာပိယတိ
- စုရ+ဏာပယ+(ဇိ/ဇိ)ယ+တိ= စောရာပယိယတိ / စောရာပယိယတိ

❖ ဣကို ဧ, ဧကို အယပြုပြီး သော သိ,နိစသောဓာတ် စသည်ဖြင့် ပြီးသော အာချာတ်ကြိယာမျိုး၌ ဝုဒ္ဓိ နှစ်ခါဆင့် ပြုရိုး မရှိ။ ထို့ကြောင့် သယာပေတိ၊နယာပေတိ၊ဇယာပေတိ စသည်ဖြင့်ရှိနိုင်၏။ သာယာပေတိ၊ နာယာပေတိ-စသည်ဖြင့် မရှိနိုင်။

❖ ကံဟောကာရိုက်ကြိယာ၌ ကာရိတ် ပစ္စည်းအစုံသက်လေ့မရှိ။ ဏေ,ဏာပေ ပစ္စည်းကိုသာ အသုံးများ သည်။

အနေကသရ

ကာရိုက်ကတ္တားဟော ကြိယာ

ပစ+ဏေ+တိ+= ပါစေတိ (ချက်စေ၏)

ပစ+ဏယ+တိ= ပါစယတိ

ပစ+ဏာပေ+တိ= ပါစာပေတိ

ပစ+ဏာပယ+တိ= ပါစာပယတိ

ကရ+ဏေ+တိ+= ကာရေတိ (ပြုစေ၏)

ကရ+ဏယ+တိ= ကာရယတိ

ကရ+ဏာပေ+တိ= ကာရာပေတိ

ကရ+ဏာပယ+တိ= ကာရာပယတိ

ကာရိုက်ကံဟောကြိယာ

ပစ+ဏေ+(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ=ပါစိယတိ / ပါစိယတိ (ချက်စေအပ်၏)

ပစ+ဏယ+ (^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ=ပါစယိယတိ / ပါစယိယတိ

ပစ+ဏာပေ+(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ+တိ= ပါစာပိယတိ / ပါစာပိယတိ

ပစ+ဏာပယ(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ+တိ= ပါစာပယိယတိ / ပါစာပယိယတိ

ကရ+ဏေ+(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ=ကာရိယတိ / ကာရိယတိ (ပြုစေအပ်၏)

ကရ+ဏယ+ (^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ=ကာရယိယတိ / ကာရယိယတိ

ကရ+ဏာပေ+(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ+တိ= ကာရာပိယတိ / ကာရာပိယတိ

ကရ+ဏာပယ(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ+တိ= ကာရာပယိယတိ / ကာရာပယိယတိ

နာမဓာတ်

သုခ+ဏေ+တိ+= သုခေတိ (ချမ်းသာစေ၏)

သုခ+ဏယ+တိ= သုခယတိ

သုခ+ဏာပေ+တိ= သုခါပေတိ

သုခ+ဏာပယ+တိ= သုခါပယတိ

သုခ+ဏေ+(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ=သုခိယတိ / သုခိယတိ (ချမ်းသာစေအပ်၏)

သုခ+ဏယ+ (^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ=သုခယိယတိ / သုခယိယတိ

သုခ+ဏာပေ+(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ+တိ= သုခါပိယတိ / သုခါပိယတိ

သုခ+ဏာပယ(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ+တိ= သုခါပယိယတိ / သုခါပယိယတိ

ဒုက္ခ+ဏေ+တိ+= ဒုက္ခေတိ(ဆင်းရဲစေ၏)

ဒုက္ခ+ဏယ+တိ= ဒုက္ခယတိ

ဒုက္ခ+ဏာပေ+တိ= ဒုက္ခာပေတိ

ဒုက္ခ+ဏာပယ+တိ= ဒုက္ခာပယတိ

ဒုက္ခ+ဏေ+(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ=ဒုက္ခိယတိ / ဒုက္ခိယတိ

ဒုက္ခ+ဏယ+ (^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ=ဒုက္ခယိယတိ / ဒုက္ခယိယတိ

ဒုက္ခ+ဏာပေ+(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ+တိ= ဒုက္ခာပိယတိ / ဒုက္ခာပိယတိ

ဒုက္ခ+ဏာပယ(^{ဝိ}/_{ဝိ})ယ+တိ= ဒုက္ခာပယိယတိ / ဒုက္ခာပယိယတိ

သုဒ္ဓဝါကျ။ ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ။ ဒါသော-ကျွန်သည်၊ ဂါမံ-ရွာသို့၊ ဂစ္ဆတိ-သွား၏။
 ကာရိတ်ဝါကျ။ သာမိကော ဒါသံ ဂါမံ ဂမယတိ။ သာမိကော-သခင်သည်၊ ဒါသံ-ကျွန်ကို၊ ဂါမံ-ရွာသို့၊ ဂမယတိ-သွားစေ၏။
 သာမိကော ဒါသံ / ဒါသေန / ဒါသဿ ဂါမံ ဂမယတိ။ သာမိကော-အရှင်သည်၊ ဒါသံ/ဒါသေန/ဒါသဿ-ကျွန်ကို၊ ဂါမံ-ရွာသို့၊ ဂမယတိ-သွားစေ၏။
 သာမိကေန ဒါသော ဂါမံ ဂမာပီယတေ။ သာမိကေန-သခင်သည်၊ ဒါသော-ကျွန်ကို၊ ဂါမံ-ရွာသို့၊ ဂမာပီယတေ-သွားစေအပ်၏။

❖ ခိုင်းစေအမိန့်ပေးခြင်း ဓာတ်နောင် ကာရိတ်ပစ္စည်း သက်သည်ဖြစ် မသက်သည်ဖြစ်စေ အဓိပ္ပါယ်မထူး။ (မစိုးရိမ်ပါဠိသဒ္ဒါ)

ပုံစံများ။ အာဏာပေတိ-ခိုင်းစေ၏၊ အမိန့်ပေး၏။ (အာဏာ+ဏာပေ+တိ။ ကာရိတ်အာချာတ်ကြိယာ) အာဏာ ✓ ဘူ+စု။ ပေသနေ-စေခိုင်းခြင်း၌
 အာဏတ္တံ-အမိန့်ပေးအပ်၏။ (အာဏာ+တ။ ဤ၌ ကာရိတ်ပစ္စည်းမပါ၊ ကိတ်ကြိယာ)
 ပါဟေသိ-စေလွှတ်ပြီ။ (ပ+ဟိ+ကာရိတ် ဇော၊ ဝိဘတ်)
 ပေသေတိ-စေလွှတ်၏။ ပေသ ✓ စု-ပဋိဟရဏေ-ရှေးရှုဆောင်ခြင်း စေခိုင်းခြင်း၌။ ပေသေတိ၊ ပေသယတိ။

❖ ကာရိတ်၏ စေခိုင်းမှုလည်း အာဏတ္တိ၊ ပေသနပင်။ ပဉ္စမိ၏ စေခိုင်းမှုလည်း အာဏတ္တိ၊ ပေသနပင်။ ခြပ်မျှကိုသာ တိုက်ရိုက်စေခိုင်းခြင်းသည် ပဉ္စမိ။ ကြိယနှင့်တကွသော ခြပ်ကို စေခိုင်းခြင်းကား ကာရိတ်ဟု ခွဲခြားကြသည်။ (လယ်တီပဒမာလာ ပ ၃၉၃)

ကိတ်ပစ္စည်းရေး. ကာရိတ်ပစ္စည်းဆက်ပုံ

ကိတ် ကာရိတ် ကတ္တားဟော အကျကြိယာ

ကာရေန္တော, ကာရယန္တော, ကာရာပေန္တော, ကာရာပယန္တော။

(ကရ+ဏေ,ဏယ,ဏာပေ,ဏာပယ+အန္တ) ပြုစေသည်ရှိသော်။ အန္တ-၌ လေးပစ္စည်းဆက်သည်။

ကာရယမာနော, ကာရာပယမာနော။ (ကရ+ဏယ,ဏာပယ+မာန) ပြုစေသည်ရှိသော်။ မာန-၌ ဏာ, ဏာပယ နှစ်ပစ္စည်း ဆက်လေ့ရှိသည်။

ကာရေတွာ, ကာရေတွာန၊ ကာရိယိတွာ, ကာရိယိတွာန, ကာရာပေတွာ, ကာရာပေတွာန၊ ကာရာပယိတွာ, ကာရာပယိတွာန။

(ကရ+ဏေ,ဏယ,ဏာပေ,ဏာပယ+တွာ,တွာန) ပြုစေ၍, အပြုခိုင်း၍

ကာရေတုံ, ကာရယိတုံ, ကာရာပေတုံ, ကာရာပယိတုံ။

(ကရ+ဏေ,ဏယ,ဏာပေ,ဏာပယ+တုံ) ပြုစေခြင်းငှါ။ တွာ,တွာန,တုံ-၌ လေးပစ္စည်း ဆက်သည်။

ကာရာပနတ္ထံ, ကာရာပနတ္ထာယ။ (ကရ+ဏာပေ+ယု+အတ္ထံ,အတ္ထာယ)ပြုစေခြင်းအကျိုးငှာ။ ယု-၌ ဏာပေ ကိုသာ ဆက်လေ့ရှိသည်။

ကိတ် ကာရိတ် ကံဟောကြိယာ

ကာရိတံ, ကာရာပိတံ (ကရ+ဏေ,ဏာပေ+တ) ပြုစေအပ်၏။ တ-၌ ဏေ,ဏာပေ သာဆက်လေ့ရှိသည်။

ကာရေတဗ္ဗံ,ကာရယိတဗ္ဗံ,ကာရာပေတဗ္ဗံ,ကာရာပယိတဗ္ဗံ-ပြုစေအပ်၏။ တဗ္ဗ-၌ လေးပစ္စည်း ဆက်လေ့သည်။

ကာရာပဏီယံ (ကရ+ဏာပေ+အနီယ) ပြုစေအပ်၏။ အနီယ-၌ ဏာပေ ပစ္စည်းသာ ဆက်လေ့ရှိသည်။

ကိတ် ကာရိတ် ကံဟော အကျကြိယာ

ကာရိယန္တော,ကာရာပိယန္တေ,ကာရိယမာနော,ကာရာပိယမဓနာ။

(ကရ+ယ+ဏေ,ဏာပယ+အန္တ,မာန) ပြုစေအပ်သော။ ကံဟော အန္တ,မာန၌ ဏေနှင့် ဏာပယ သာ ဆက်လေ့ရှိသည်။

ကြိယာဝိသေသန

ပါဠိဖြေနည်း နိဿိဒ်နာ ၄၄

၁။ ဒုတိယန္တု၊ အံ ယော၊ စွာအောင်၊ ညီညီညွတ်ညွတ် (နှစ်ချက်ဆင့်) အညီအညွတ် (အထည့်) တညီတညွတ် (တထည့်)

ပုံစံ။ ဘိက္ခုသာမဏေရာ စီဝရံ ပရိမဏ္ဍလံ နိဝါသေန္တိ။

ရဟန်းသာမဏေများ သင်္ကန်းကို ဝိုင်းဝန်းစွာ / ဝိုင်းဝန်းအောင် / ဝိုင်းဝိုင်းဝန်းဝန်း ဝတ်ကြသည်။

၂။ တတိယန္တု၊ နာ ဟိ၊ အားဖြင့်၊ သဖြင့်

ပုံစံ။ ဘိက္ခုသာမဏေရာ စီဝရံ ပရိမဏ္ဍလေန နိဝါသေန္တိ။

ရဟန်းသာမဏေများ သင်္ကန်းကို ညီဘွန်သဖြင့် / အညီအညွတ်အားဖြင့် ဝတ်ကြကုန်၏။

၃။ တောပစ္စယန္တု၊ -တော၊ အားဖြင့်

ပုံစံ။ ကိလေသာ အနဝသေသတော ဝိဂတာ။

ကိလေသာများ အကြွင်းမရှိသောအားဖြင့် (အကြွင့်မဲ့) ကင်းကုန်ပြီ။

၄။ ကြိယာပဝဂ္ဂ၊ နာ ဟိ၊ ကာလပြစကားလုံးနောက်ကဆက်လျှင် ဖြင့် /နဲ့ ဟု ဘာသာပြန်၊

စိရကာလ-ကြာချိန်ပြနောက်က ဆက်လျှင် ကြာမှ-ဟု ဘာသာပြန်

ပုံစံ။ သော ဧကာဟေန ပါယာသိ။ သူ တရက်တည်းဖြင့် အရောက်သွားပြီ။

သော ဆဟိ မာသေဟိ ကမ္မံ နိဋ္ဌာပေသိ။ သူ ၆-လကြာမှ အလုပ်ကို ပြီးစေသည် (အဆုံးသတ်၏)

၅။ တွာပစ္စယန္တ၊ တွာ၊ တွာန၊ တုန။ ဤ ၊ လျှင်၊ လျက်၊ ရင်း

ပုံစံ။ အဟံ ဘုဒ္ဓိတွာ ဟသာမိ။ ငါ စားပြီး၍ ရယ်၏။

၆။ တုံအာဒိပစ္စယန္တ၊ တုံ၊ တဝေ၊ တာယေ၊ တုယေ။ ဘို့၊ ရန်၊ ဘို့ရန်၊ ဘို့ရာ၊ ခြင်းငှာ

ပုံစံ။ အဟံ ဝသိတုံ ဘုဇ္ဇာမိ။ ငါ နေရန် စား၏။

၇။ တုလျာဓိကရဏ၊ ပထမာ သိ ယော၊ ဤ၊ ဖြစ်၍၊ ဖြစ်ကာ၊ လျက်၊ ဖြစ်လျက်၊ ဖြစ်လျှင်

ပုံစံ။ အဟံ ဆာတော ဘုဇ္ဇာမိ၊ ငါ ဆာ၍ စား၏။

ရံခါ — သော်၊ လတ်သော်၊ သည်ရှိသော်၊ လျှင်၊ က-ဟု ဘာသာပြန်

ပုံစံ။ အဟံ ဂတော ပဿယျံ။ ငါ သွားသော် တွေ့ရာ၏။

ရံခါ — နေစဉ်၊ နေတုန်း၊ နေခိုက်၊ နေရင်း၊ နေလျက်-ဟု ဘာသာပြန်

ပုံစံ။ အဟံ ဘုဇ္ဇန္တော ကထေမိ။ ငါ စားနေရင်း ပြော၏။